

LUNDS
UNIVERSITET

Finns det en konflikt mellan rätten till hälsa och rätten till deltagande i fackförening?

Maja Johansson

Avdelningen för mänskliga rättigheter
Historiska institutionen
Kurskod: MRSG32
Termin: Höstterminen 2021
Handledare: Therese Mortenssen
Omfång: 11 770 ord

Abstract

I denna uppsats undersöks om rätten till hälsa och rätten till deltagande i fackförening är förenliga inom den svenska modellen för välfärd. Undersökningen utgår från Sverige eftersom jag undersöker två av aktörerna som utgör modellen som beskrivs som unik för just Sverige. Jag använder mig av material från vårdförbundet vilket är ett fackförbund för professioner inom vården samt de lagar som reglerar medbestämmanderätten i arbetslivet och rätten till hälsa. I studien genomförs en innehållsanalys bestående av element från både en kvalitativ och en kvantitativ undersökning. Metoden innefattar också ett kodningschema som görs för att koda materialet och hitta meningsbärande stycken i texterna. Den teoretiska utgångspunkten i studien är Robert Alexys teori om proportionalitetsprincipen. Teorin bygger på att utifrån de möjligheter som ges försöka följa olika grundregler och söka efter de bästa alternativen. För att hitta de bästa alternativen för hur grundregler kan följas går det att använda sig av proportionalitetsprincipen för att ställa olika lösningar mot varandra. Utifrån undersökningen går det att fastställa att Vårdförbundet och staten är medvetna och har mycket respekt för de båda rättigheterna. Resultatet visar också att det sker en balansering av rättigheterna med hjälp av fredsplikten som liknar den balansering som Alexy presenterar i sin teori. Däremot är fredsplikten inte tillräcklig eftersom rättigheterna fortfarande krockar med varandra och dessutom finns det situationer då fredsplikten inte gäller. Undersökningen avslutas med en diskussion som fastslår att aktörerna inte berättar om rättigheternas relation till varandra och hur resultatet av undersökningen stöds av tidigare forskning.

Nyckelord: Rättigheter, hälsa, fackförening, den svenska modellen, balansering, vårdförbund, stridsåtgärd, medbestämmanderätt i arbetslivet

Innehållsförteckning

1 Inledning

- 1.1 Problemformulering, syfte och frågeställningar
- 1.2 Material och avgränsningar
 - 1.2.1 Primärmaterial
 - 1.2.2 Sekundärt material
 - 1.2.3 Källkritik
- 1.3 Forskningsetiska bedömningar

2 Litteraturoversikt och tidigare forskning

3 Teori och metod

- 3.1 Teori
- 3.2 Metod

4 Undersökning/analys

- 4.1 Vad säger Vårdförbundet?
 - 4.1.1 Rätten till hälsa
 - 4.1.2 Rätten till deltagande i fackförening
 - 4.1.3 Den svenska modellen enligt Vårdförbundet
- 4.2 Vad säger staten?
 - 4.2.1 Rätten till hälsa
 - 4.2.2 Rätten till deltagande i fackförening

5 Resultat och analys

- 5.1 Resultat
- 5.2 Fredsplikten som proportionalitetsprincip
- 5.3 Diskussion

6 Sammanfattning

Referenser

Bilagor

1 Inledning

De mänskliga rättigheterna som idag många länder skrivit under är mycket viktiga för att vi människor ska leva ett bra och värdigt liv. Artiklarna som utgör Universal Declaration of Human Rights är alla skrivna för att vi ska kunna åtnjuta våra rättigheter. Men ibland kan det vara så att två mänskliga rättigheter riskerar att krocka med varandra när en grupp vill åtnjuta sina rättigheter medan en annan grupp också vill åtnjuta deras. Jag kommer diskutera varför det finns stor risk att två av de mänskliga rättigheterna kan komma att krocka med varandra utifrån en aktuell svensk kontext.

Den svenska modellen för välfärd utgörs av de tre huvudaktörerna arbetsgivarorganisationen, arbetstagarorganisationen och staten och dessa aktörer är med och förhandlar fram och reglerar kollektivavtalen på arbetsmarknaden. Det är också denna som utgör den aktuella svenska kontexten som studien utgår från. Studien innefattar inte material från arbetsgivarorganisationen eftersom det finns lite information om vilken organisation som representerar arbetsgivaren inom sjukvården. Det finns alltså väldigt begränsat med material och därför är det svårt att hitta material som ger en korrekt bild av organisationens ståndpunkter. Arbetsgivarorganisationerna hade dessutom begränsat med material där de uttryckt sina ståndpunkter och arbete kring dessa två rättigheterna specifikt. Om det hade funnits mer tid hade jag gärna spenderat mer tid på att söka mer information och försöka nå ut till arbetsgivarorganisationen men eftersom det var en begränsad tid var detta inte möjligt. Vid situationer där arbetsgivaren eller arbetstagaren har synpunkter på bland annat arbetsmiljön kan båda parter ta hjälp av respektive organisation. De som är arbetstagare kan använda sig av bland annat strejk för att förhandla fram kollektivavtal om det är i enlighet med lagen. De stridsåtgärder som arbetstagare kan använda sig av kan också resultera i att det blir en krock mellan rätten till hälsa och rätten till deltagande i förening. Detta kan till personalbrist på sjukhus vilket gör att kapaciteten för att ta emot patienter inte räcker till men om vårdpersonal inte har möjlighet att ansluta sig till fackliga organisationer och delta i stridsåtgärder riskerar deras rättighet att begränsas.

Vi kan med säkerhet fastställa att covid-19 som upptäcktes i Sverige i mars 2020 har haft en stor påverkan på vården och har satt vårdpersonal under enorm press. Däremot finns det tecken och information om att den dåliga och ohållbara arbetsmiljön för vårdpersonal uppstod innan pandemin. I en inspektion genomförd av Arbetsmiljöverket som heter *Nationell tillsyn av överbeläggningar inom akutsjukvården* där syftet var att undersöka om det fanns överbeläggningar på sjukhusen i Sverige samt hur personalen påverkades vid överbeläggningar. I rapporten framställd av Arbetsmiljöverket går det att läsa vilka brister de fann genom undersökningen. I resultatet av undersökningen går det att läsa att vårdpersonalen uppger att arbetsbelastningen är väldigt ansträngande vilket resulterar i att de upplever sig pressade under arbetspassen. Resultatet visar också att denna belastning är mycket vanlig och har upptäckts på 9 av 10 sjukhus. De framkommer också i rapporten att personalen ibland behöver ta emot patienter från andra sjukhus vilket resulterar i att de behöver ge sjukvård som de inte har kunskap om. Dessutom kan det leda till att personal behöver ge vård till patienter i lokaler som inte är anpassade för den vården. Det verkar också vara vanligt att det är svårt att ge den rätta vården till äldre där deras vårdbehov kan skilja sig åt från annan vård vilket också leder till att personalen behöver använda lokaler som har en negativ påverkan på arbetsmiljön.¹

Utifrån rapporten från Arbetsmiljöverket kan vi fastställa att mycket av personalen på olika sjukhus jobbar under stor press och i en dålig arbetsmiljö. Detta kan leda till att vårdpersonal bestämmer sig för att vända sig till sin fackförening och ta beslutet om att gå ut i strejk. Detta leder alltså till att det inte längre finns personal som kan ta emot de personer som behöver vård vilket leder till att det kan ske en kränkning av rätten till vård när vårdpersonal åtnjuter sin rättighet att delta i fackförening. Forskaren Imran Naeem Abbasi har gjort en undersökning på samma dilemma i Pakistan där sjukhuspersonal åtnjuter sin rätt att delta i strejk vilket leder till att det inte finns tillräckligt med personal på sjukhuset. Utifrån Abbasis undersökning går det att fastställa att det redan har gjorts forskning som visar på att rättigheter krockar med varandra.² Detta visar alltså att problemet med rättigheter som riskerar att krocka redan håller på att bli verklighet

¹ Arbetsmiljöverket. *Nationell tillsyn av överbeläggningar inom akutsjukvården*. Stockholm: Arbetsmiljöverket, 2012, [Nationell tillsyn av överbeläggningar inom akutsjukvården, Rapport 2012:2](#), (Hämtad: 2/12-2021)

² Abbasi Naeem, Imran. Protest of doctors: a basic human right or an ethical dilemma. *BMC Med Ethics*. Vol. 15, nr. 24, 2014.

och vi kommer i studien undersöka om rättigheterna kan krocka även i Sverige utifrån den svenska modellen.

1.1 Problemformulering, syfte och frågeställningar

Den svenska modellen består av arbetstagarorganisationer såsom fackföreningar, staten och arbetsgivarorganisationer med syfte att förhandla fram och teckna kollektivavtal. Fackföreningar värnar om arbetstagarnas intresse medan arbetsgivarorganisationer värnar om arbetsgivarnas intresse. Det finns även en del lagar som staten beslutat om vad som gäller när avtalen ska tecknas. Det är också statens ansvar gentemot landets invånare att säkerställa att de mänskliga rättigheterna följs och är tillgängliga för alla. Rätten till hälsa och rätten till deltagande i fackförening är två av de mänskliga rättigheterna som riskerar att krocka. Även sjukvårdspersonal har rätt att delta i olika fackföreningar och använda sig av exempelvis strejk då de vill uppnå bättre arbetsvillkor. Detta kan resultera i att rätten till hälsa inte uppfylls om vårdpersonalen väljer att strejka vilket kan leda till en stor personalbrist och personer inte får den vård de har rätt till.

Syftet med denna undersökning är att analysera detta dilemma utifrån Robert Alexys teori för att hitta möjliga lösningar samt för att nå en djup förståelse om hur rättigheterna kan begränsa varandra. Problemet kommer även analyseras med hjälp av en innehållsanalys som görs på material från Vårdförbundet som är en fackförening för professioner inom vården samt på de lagar gällande rätten till deltagande i förening och rätten till hälsa. Innehållsanalysen är lämplig utifrån syftet då vi kan hitta meningsbärande stycken som är aktuella för ämnet i materialet. Studien undersöker också om Vårdförbundet och staten är medvetna om att en möjlig krock mellan rättigheterna kan uppstå. Studien utgår från den aktuella kontexten i Sverige eftersom aktörerna är utvalda utifrån den svenska modellen.

Frågeställningen som genom undersökningen ska besvaras är om rätten till hälsa och rätten till deltagande i fackförening är förenliga utifrån den svenska modellen?

-

1.2 Material och avgränsningar

För att undersöka om rätten till vård och rätten till deltagande i fackförening är förenliga med varandra utifrån den svenska modellen använder jag mig av material från de två av de tre aktörerna som är med i modellen. Den tredje aktören i den svenska modellen som är arbetsgivarorganisationen är inte med i undersökningen eftersom det inte finns mycket material som beskriver organisationens arbete och ståndpunkter kring rättigheterna. Det är dessutom svårt att hitta information om vilka organisationer som olika arbetsgivare är delaktiga i. Informationen som hittades var väldigt otydlig och därför bedömdes det vara en risk att använda det materialet då de kan påverka resultatet. Primärmaterial består av texter från staten i form av lagar och texter ifrån Vårdförbundet. Det är på dessa texter som jag senare kommer genomföra min analys. Samlingsnamnet för lagarna gällande rätten till deltagande i förening är *Lagen om Medbestämmanderätt i Arbetslivet* och utgörs av lagar som reglerar bland annat vad som är tillåtet på arbetsplatsen samt förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare.³ Det andra materialet som är producerat av staten är *Hälso- och Sjukvårdslagen* som reglerar hur rätten till

³ SFS-nummer: 1976:580. *Lag om medbestämmande i arbetslivet*

vård ser ut i Sverige samt vilka som har skyldigheten att erbjuda vård.⁴ Jag kommer också att genomföra en analys på material från Vårdförbundet vilket är ett fackförbund för professioner inom sjukvården i Sverige. I min undersökning har jag använt mig av en text från Vårdförbundet som heter *Rätten till hälsa lämnar ingen utanför*.⁵ I undersökningen genomförs också analysen på artikeln som heter *Vilka vi är och vårt uppdrag*.⁶ Det sista texten ifrån förbundet som används heter *Konfliktåtgärder och strejk*.⁷

Anledningen till att jag har valt detta material är för att det är dessa aktörer som styr vad som händer på arbetsmarknaden och utgör den svenska modellen. Staten och fackföreningar utgör två av tre aktörer som är med i den svenska modellen och är med och förhandlar fram bland annat kollektivavtal. Detta leder till en avgränsning som gjorts i undersökningen vilket är att rättigheterna undersöks men endast i den svenska modellen. Det finns alltså andra kontexter att undersöka rättigheterna utifrån men denna studie riktar sig endast på rättigheterna i den svenska modellen. Lagarna från staten visar statens ståndpunkt gällande rättigheterna samtidigt som staten är högst ansvarig för att rättigheterna på bästa sätt ska uppfyllas och därför är staten central i undersökningen. Vårdförbundet bär också ett stort ansvar eftersom de har en skyldighet gentemot sina medlemmar gällande deras rättighet att delta i föreningen samtidigt som de också har ett ansvar över att medlemmarna ska utföra sina arbetsuppgifter. Dessutom är detta ett förbund som behandlar möjligheten till strejk och delaktighet i föreningar och eftersom detta är ett förbund där endast vårdpersonal kan vara medlemmar är det ett mycket relevant primärmaterial. Ytterligare avgränsning som gjorts är att studien endast inkluderar aktörernas perspektiv på rättigheterna och diskuteras utifrån det.

⁴ SFS-nummer: 2017:30. *Hälso- och sjukvårdslag*

⁵ Vårdförbundet. Rätten till hälsa lämnar ingen utanför – Vårdförbundets idé om ett hållbart samhälle. *Vårdförbundet*. 2019, [Rätten till hälsa lämnar ingen utanför - Vårdförbundets idé om ett hållbart samhälle - Vårdförbundet \(vardforbundet.se\)](https://vardforbundet.se), (Hämtad: 1/12–2021)

⁶ Vårdförbundet. Vilka vi är och vårt uppdrag. *Vårdförbundet*. 2021, [Vilka vi är och vårt uppdrag - Vårdförbundet \(vardforbundet.se\)](https://vardforbundet.se), (Hämtad: 1/12–2021)

⁷ Vårdförbundet. Konfliktåtgärder och strejk. *Vårdförbundet*. 2021, [Konfliktåtgärder och strejk - Vårdförbundet \(vardforbundet.se\)](https://vardforbundet.se), (Hämtad: 1/12–2021)

1.2.1 Primär material

Mitt primärmaterial består som nämnt tidigare av texter från Vårdförbundet och lagar som staten har beslutat om. Vårdförbundet är en fackförening med 114 000 medlemmar med professionerna legitimerade barnmorskor, biomedicinska analytiker, röntgensjuksköterskor och sjuksköterskor. På deras hemsida går det att läsa att även studenter har möjlighet att vara medlemmar. Det går också att läsa att förbundet arbetar för att skapa bra arbetsvillkor samt ge en hjälpande hand till sina medlemmar gällande fackliga frågor. Den första texten från Vårdförbundet heter *Rätten till hälsa lämnar ingen utanför – Vårdförbundets idé om ett hållbart samhälle* och var senast uppdaterad 15 augusti 2019. Texten tillhör ett idéprogram som förbundet kom fram till efter en kongress 2018. Idéprogrammet innehåller bland annat en beskrivning på hur arbetstagarna ska vara med och arbeta för att rätten till hälsa ska uppfyllas.⁸ Den andra texten heter *Vilka vi är och vårt uppdrag* och där ger förbundet en introduktion till vilka som utgör vårdförbundet samt hur förbundets uppdrag ser ut. Materialet uppdaterades 21 januari 2021 och är precis som föregående text lättillgängligt på förbundets hemsida.⁹ Den tredje texten från Vårdförbundet heter *Konfliktåtgärder och strejk* och uppdaterades 22 februari 2021. Texten innehåller bland annat en beskrivning på förbundets fackliga uppdrag samt vilka konfliktåtgärder som finns och när man kan använda sig av dem.¹⁰

Materialet består också av lagar som staten beslutat om och som finns på Regeringskansliets och Sveriges riksdags hemsida. Lagarna som jag använt mig av för att undersöka rätten till deltagande i förening finns på Regeringskansliets rättsdatabaser. Samlingsnamnet för lagarna är *Lag (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet*. Denna lag trädde i kraft 1/1–1977 och det har sedan dess gjorts 27 ändringar varav den senaste

⁸ Vårdförbundet. Rätten till hälsa lämnar ingen utanför – Vårdförbundets idé om ett hållbart samhälle *Vårdförbundet*

⁹ Vårdförbundet. Vilka vi är och vårt uppdrag. *Vårdförbundet*

¹⁰ Vårdförbundet. Konfliktåtgärder och strejk. *Vårdförbundet*

träder i kraft 1/2–2022. Denna lagsamling är med och reglerar förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare och behandlar bland annat kollektivavtal och fredsplikt.¹¹ Det andra materialet från staten som används är *Hälso- och Sjukvårdslag (2017:30)* och går också att hitta i Regeringskansliets Rättsdatabaser. Lagen trädde i kraft 1/4–2017 och det har sedan dess gjorts 14 ändringar varav den senaste trädde i kraft 1/8–2021. Lagarna som ingår under *Hälso- och Sjukvårdslag (2017:30)* behandlar bland annat hur sjukhus och andra vårdmottagningar ska bedrivas. Lagarna reglerar dessutom regionernas och kommunernas ansvar gällande vilka som måste erbjuda vård.¹²

1.2.2 Sekundärt material

De källor jag använder mig av som utgör sekundärt material i studien är en rapport från Arbetsmiljöverket med syfte att undersöka överbeläggningar på sjukhus i Sverige. Rapporten omfattar 60 sjukhus runt om i Sverige och publicerades 13/1–2012. Texten från Arbetsmiljöverket visar att sjukvårdspersonalen kan uppleva mycket stress och allmänt dåliga arbetsvillkor vilket visar på behovet av att kunna använda sig av stridsåtgärder för att protestera mot dålig behandling.¹³

Ytterligare sekundärt material är en undersökning gjord av Imran Naeem Abbasi där han undersöker protester som gjordes av läkare till följd av dåliga arbetsförhållanden. Han kopplar dessutom olika etiska dilemman till de mänskliga rättigheterna. I undersökningen diskuterar han också den krock mellan rätten till hälsa och rätten till deltagande i förening som uppstår när sjukhuspersonal protesterar för sina rättigheter på arbetsplatsen i form av strejk när det finns personer som väntar på att få den vård de behöver. Genom materialet går det att visa på att en krock som uppstår mellan en del rättigheter

¹¹ SFS-nummer 976:580, *Lag om medbestämmande i arbetslivet*

¹² SFS-nummer 2017:30, *Hälso- och sjukvårdslag*

¹³ Arbetsmiljöverket. Nationell tillsyn av överbeläggningar inom akutsjukvården. *Arbetsmiljöverket*

redan är verklighet. Abbasis undersökning visar också på behovet att undersöka om samma risker finns inom den svenska modellen.¹⁴

Det finns en andra undersökning som är gjord av Craig B. Garner som heter *The right to strike vs the Right to Care*. Den publicerades 26/2–2012 och i artikel diskuterar Garner den strejk som utspelade sig i Kalifornien. Han belyser också behovet av att balansera rätten till hälsa samt de rättigheter som arbetstagare på sjukhusen har när det gäller deras arbetsvillkor. Garners undersökning hjälper till att visa på vad en krock av de två rättigheterna kan innebära. Undersökningen visar dessutom att det finns ett intresse att undersöka hur en balans av rättigheterna kan göras.¹⁵

Bland sekundär materialet finns också en undersökning gjord av Nils Karlsson och Henrik Lindberg. Artikeln heter *Den svenska modellen vid vägs ände?* och här diskuterar de hur effektiv den svenska modellen är idag. De lyfter också frågor huruvida modellen behöver reformeras för att möta dagens utmaningar på arbetsmarknaden. Utifrån artikeln går det att dra slutsatser att det idag finns studier som visar på att den svenska modellen kan behöva reformeras. Artikeln ger dessutom bra information som kan diskuteras i relation till studien som jag genomför då båda lyfter bland annat effektiviteten hos den svenska modellen.¹⁶

De två rättigheterna som jag undersöker i min forskning är rätten till hälsa (artikel 25) samt rätten till deltagande i förening (artikel 23). Dessa två artiklar går att hitta i *Universal Declaration of Human Rights* (UDHR) där de är döpta till artikel 25 och artikel 23. Deklarationen med artiklarna går att hinna på Förenta nationernas (FN) egna hemsida. Det är mycket betydelsefullt att

¹⁴ Abbasi Naeem, Imran. Protect of docctors: a basic human right or an ethical dilemma. *BMC Medical Ethics*

¹⁵ Garner, Craig B. The right to strike vs. The right to care. 2012

¹⁶ Karlsson Nils, Lindberg Henrik. Den svenska modellen vid vägs ände? *Ekonomisk debatt*, nr. 3. 2009

hitta information och kunna diskutera dessa artiklar i undersökningen eftersom vi igenom forskningsfrågan vill förstå hur de samspelar med varandra.¹⁷

En annan forskningsartikel som jag har använt är *Legal Exploration of the Right to Health* skriven av Tengku Noor Azira Tengku Zainudin et al. Artikeln publicerades 17/5–2021 och lyfter vad rätten till hälsa innebär. Studien undersöker vidare hur rätten till hälsa uppfylls i Malaysia och använder bland annat artikel 25 (rätten till hälsa) från *Universal Declaration of Human Right* i sin studie. Denna forskningsartikel används för att förklara hur rätten till hälsa fungerar samt hur den kan tillämpas.¹⁸

Jag har också använt mig av en forskningsartikel skriven av Martin Sheinin som stöd för att diskutera rätten till deltagande i fackförening och föreningsfriheten. Artikeln heter *Våra Mänskliga Rättigheter* och skrevs 2008. Texten handlar om hur de mänskliga rättigheterna blev till samt bakgrunden till Förenta nationerna. Artikeln redogör också för vad de mänskliga rättigheterna innebär samt hur de tillämpas. Genom att inkludera detta material får vi en förklaring på vad rätten till deltagande i fackförening innebär samt vad den betyder för de som åtnjuter den. Artikeln visar dessutom på relationen mellan rätten till deltagande i fackförening och föreningsfriheten vilket är en viktig koppling för att förstå rättigheterna.¹⁹

För att tolka mitt material i undersökningen använder jag mig av *artikeln Constitutional Rights and Proportionality* skriven av Robert Alexy- Han skriver här att rättigheter kan ses som optimeringskrav och när rättigheter krockar kan vi använda oss av proportionalitetsprincipen för att lösa de konflikterna. Detta material används

¹⁷ Universal Declaration of Human Rights, UN Doc. A/RES/217 (III), 10 December 1948.

¹⁸ Tengku Noor Azira Tengku Zainudin, Mohd Zamre Mohd Zahir1, Ahmad Azam Mohd Shariff , Ramalingam Rajamanickam, Ong Tze Chin , Zainunnisaa Abd Rahman, Nor Hikma Mohamad Nor, Syafiq Sulaiman, Asiah Bidin , Murshamshul Kamariah Musa and Kamaliah Salleh *Legal Exploration of Right to Health. Pertanika Journal of Social Sciences & Humanities* Vol. 29, 2021

¹⁹ Grimheden, Jonas, Sheinin, Martin. *Våra mänskliga rättigheter*. 2008. S.

för att samla information om det teoretiska perspektivet som används för att analysera bland annat undersökningens resultat.²⁰

Slutligen använder jag mig också av boken *Textens mening och makt* skriven av Kristina Boréus och Göran Bergström. I boken använder jag mig av ett kapitel skrivet av Kristina Boréus och Sebastian Kohl där de förklarar hur en innehållsanalys går till. Detta material används för att hitta information och få en förståelse för hur en innehållsanalys används. Förståelsen av analysmetoden är mycket viktig när man med hjälp av innehållsanalysen kan få fram sitt resultat.²¹

1.2.3 Källkritik

Det är mycket viktigt att vara källkritisk gentemot de källor som används i en undersökning. Genom att vara källkritisk värderar man den information man får fram med hjälp av sina källor och försöker klargöra om informationen anses trovärdig. Vårdförbundet är en stor fackförening med många medlemmar vilket innebär att de också vill rekrytera fler medlemmar. Detta kan de göra genom sina texter som beskriver deras uppdrag och hur de som fackförening arbetar. Det innebär att de vill framställa sin organisation som mycket pålitlig och effektiv och information kan komma att påverkas av syftet. När man vill rekrytera fler medlemmar är det bra att presentera det positiva med förbundet och utelämna dålig information om förbundet. Syftet bakom texten är därför mycket viktig att identifiera och att ha i beaktning när man hämtar material och information. Detta kan

²⁰ Alexy, Robert. Constitutional Right and Proportionality. *Open edition Journals*. 2014 s. 51-65

²¹ Boréus, Kristina & Bergström, Göran (red.), *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, Fjärde [omarbetade och aktualiserade] upplagan, Studentlitteratur, Lund, 2018 s. 49 – 86

också skapa osäkerhet kring hur representativ informationen är. Hur mycket av förbundets uppdrag är det som följs och hur går arbetet med att hjälpa medlemmarna med deras fackliga intressen. Det är inte heller tydligt vem det är som skrivit texterna som finns på vårdförbundets hemsida. Publiceringsdatum och datum då texterna senast var uppdaterade är tydligt men det är svårt att få fram vem som står bakom texten. På så vis vet läsarna inte vilken roll personen som skrivit texten besitter i förbundet. Detta kan göra källan mindre trovärdig eftersom informationen inte går att hänvisa till en person.

Det är dessutom viktigt att också vara källkritisk mot lagar. De lagar som staten beslutar om behöver inte vara representativ för vad alla i regeringen eller riksdagen är eniga om. Det kan alltså vara personer och partier som inte håller med om ståndpunkterna och det är därför viktigt att förstå att lagen inte är representativ för alla som är med och beslutar om den. Materialet som jag har använt är taget från Regeringskansliets hemsida och genom en databas är det enkelt att hitta mycket information om lagarna gällande händelseförloppet när lagarna har ändrats. Eftersom det är en statlig sida är det inte heller privatpersoner som kan skriva informationen eller ändra på den enligt eget tyckande och informationen blir därmed mycket trovärdigt. Även fast lagarna ska följas och är respekterad av många finns det situationer där lagarna inte följs. Trots att lagarna kan ses som ramverk för hur förhållande mellan arbetsgivare och arbetstagare ska se ut eller hur rätten till hälsa ska uppfyllas finns det situationer där lagarna inte följs. Detta leder vidare till när rättsfall tas upp i domstolar och jurister ska avgöra om det förekommit brott så ska lagarna tolkas. Det finns risk att lagarna tolkas annorlunda mellan jurister vilket innebär att lagarna kan ha olika betydelse för olika människor. Även fast lagarna ska följas av alla inom landet finns det ändå rum för att de kan tolkas olika vilket gör att lagarna inte ha samma respekt eller betydelse för alla.

1.3 Forskningsetiska bedömningar

Denna undersökning riktar inget fokus på enskilda personer eller redan utsatta grupper eller personer och därför kommer jag inte beröra några forskningsetiska dilemman såsom skyddande av respondenters identitet. De grupper som nämns är sjukvårdspersonal men de är ingen utsatt grupp sedan innan. De uttalanden som finns med av personalen är inte heller avslöjande på så viss att det går att hitta vilka personer de är som lämnat information.

Materialet och den information som jag använder mig av är inte heller privat information och har inte lämnat till mig i god tro utan är allmän information som vem som helst kan ta del av. Undersökningen riktar inget fokus på patienter hos vårdpersonalen och därmed kommer inte känslig eller privat information att användas i undersökningen.

2 Litteraturöversikt och tidigare forskning

Det har gjorts en del studier på hur olika rättigheter kan komma att begränsa varandra samt vad det får för konsekvenser. Gemensamt för de flesta studier som berör ämnet är att forskningen har genomförts utifrån kontexten i andra länder och inte utifrån den svenska modellen som jag har utgått ifrån i min forskning.

Forskaren Imran Naeem Abbasi har skrivit om hur situationen är för vårdpersonal i Pakistan och visar på hur läkare och annan personal på sjukhus inte kan åtnjuta rätten till deltagande i förening och strejk. Abbasi skriver i den vetenskapliga artikeln *Protest of doctors: a basic human right or an ethical dilemma* om de dåliga arbetsförhållandena som personalen på sjukhuset jobbar under med bland annat dålig lön, långa jobbpass och dålig arbetsmiljö. Han skriver också att studenter som jobbat på sjukhuset som en del av utbildningen har tvingats att göra det utan lön. Trots försök att ändra deras arbetsvillkor resulterade det endast i små skillnader vilket till slut ledde till att läkarna gick ut i strejk. Myndigheterna svarade på deras fredsamma protester med våld vilket ledde till att många blev skadade samt torterade och arresterade. Många av läkarna blev dessutom avstängda från jobbet. Abbasi baserar sin forskningsartikel på situationen i Pakistan gällande hur de båda rättigheterna samspelar med varandra och hur vårdpersonalens rättigheter blir begränsade.²²

Ytterligare forskning är gjord av Craig B. Garner där han diskuterar rätten till hälsa och rätten till strejk. I artikeln *The right to strike vs. The Right to Care* presenterar han det dilemma som bland annat sjukhus ställs inför vilket är att vårda sina patienter samtidigt som de ska vara en bra arbetsplats för sina anställda för att sjukhusen ska göra ett så bra jobb som möjligt. Han berättar också om strejker som skett i Kalifornien som resulterat i att dessa frågor har tagits upp. Garner lyfter även andra viktiga yrken såsom poliser

²² Abbasi Naeem, Imran. Protest of doctors: a basic human right or an ethical dilemma. *BMC Medical Ethics*.

och brandmän som också kan sägas tillhöra gruppen som har ett yrke där man ska tjäna samhället samtidigt som de har rätt till att använda sig av stridsåtgärder för deras vinning som arbetstagare. Trots att forskningsartikeln studerar ämnet utifrån de lagar och regler som följer i bland annat Kalifornien och jag i min studie kommer utgå från den svenska modellen lyfter Garnier samma problem som jag belyser i min forskning. Det finns alltså en del skillnader mellan Garniers artikel och den undersökning jag kommer genomföra men Garnier visar på att dilemmat är värt att diskutera och att det finns ett stort behov av att lösa problemet innan det kan resultera i stora konsekvenser.²³

När det kommer till den forskning som gjorts kring den svenska modellen finns det en del studier som gjorts för att undersöka hur modellen fungerat i specifika situationer. Det har däremot inte gjorts lika många studier som diskuterar hur två rättigheter kan krocka inom modellen.

Forskarna Nils Karlsson och Henrik Lindberg har skrivit en forskningsartikel om en del problem och frågetecken som uppstått kring den svenska modellen och dess nytta. De ger exempel på den byggnadsblockad som uppstod i Vaxholm och Lavaldomen. Karlsson och Lindberg lyfter fram detta som ett exempel på att den svenska modellen som vi har på arbetsmarknaden behöver reformeras.²⁴ Artikeln går ut på att bevisa att den svenska modellen inte är gjord för att hantera en del nya frågor som på senare tid har uppstått i avtalen gällande bland annat löner. De drar också slutsatsen i artikeln att samhällets har förändrats och arbetsmarknaden har utvecklats och att den svenska modellen helt enkelt inte längre är det bästa alternativet.²⁵

Enligt tidigare forskning finns det alltså en strävan efter att se dels vilka rättigheter som begränsar varandra och vad påföljderna för det kan bli samt vad den svenska modellen har för plats på arbetsmarknaden idag. Det finns en del forskning som undersöker hur rättigheter kan begränsa varandra men majoriteten av studierna utgår från en kontext från andra länder än Sverige. Det går också att dra slutsatsen att det finns studier på den

²³ Garner, Craig B. The right to strike vs. The right to care

²⁴ Karlsson, Nils, Lindberg, Henrik. Den svenska modellen vid vägs ände? *Ekonomisk debatt* s.54-55

²⁵ Karlsson, Nils, Lindberg, Henrik. Den svenska modellen vid vägs ände? *Ekonomisk debatt* s.62 – 63

svenska modellen men att mycket av undersökningarna går ut på att se till modellens effektivitet på arbetsmarknaden i stort eller på vissa yrken som exempelvis byggbranschen som vi såg ovan men det är inte lika mycket forskning om den svenska modellens inverkan på yrkena inom vården och vad det kan få för konsekvenser på de mänskliga rättigheterna. Studien som jag genomför har som syfte att undersöka om två rättigheter kan krocka inom den svenska modellen och inkluderar professionerna inom vården samt lagtexter vilket gör att den tillför kunskap inom ämnen där det ännu inte gjorts så mycket forskning.

3 Teori och metod

För att tolka mitt material och resultat för att undersöka relationen till tidigare forskning används proportionalitetsteorin som Robert Alexy har varit med och skapat och skrivit om. Teorin baseras på att principer som krockar ska orsaka så lite negativa konsekvenser som möjligt.²⁶ Jag kommer dessutom beskriva på vilket sätt jag kommer använda mig av teorin för att svara på min forskningsfråga. Jag kommer också att presentera hur en innehållsanalys går till samt berätta hur jag kommer använda analysen i min undersökning. En innehållsanalys bygger på att man utför ett kodningschema för att analysera sitt material och svara på sin forskningsfråga. Jag kommer nedan berätta mer om analysmetoden. I teoriavsnittet finns också de två rättigheterna som kommer undersökas med eftersom det är en viktig bakgrund för teorin att förstå på djupet hur rättigheterna fungerar och används. Dessa två rättigheter har också en viktig funktion i kodningschema och är med och avgör vad i materialet som är av betydelse för forskningsfrågan och teorin. Jag börjar med att presentera två rättigheter från *Universal Declaration of Human Rights* och redogör sedan för vad de innebär och hur de används.²⁷

3.1 Teori

Innan jag förklarar vidare om Alexys proportionalitetsteori som ska användas för att balansera rätten till vård och rätten till deltagande i förening är det viktigt att förstå vad dessa rättigheter innebär.

²⁶ Alexy, Robert. *Constitutional Rights and Proportionality Open Edition Journals*.

²⁷ Universal Declaration of Human Rights, UN Doc. A/RES/217 (III), 10 December 1948.

I den allmänna förklaringen av de mänskliga rättigheterna hittar vi rätten till vård och rätten till att delta i fackföreningar som är döpt till artikel 25 och artikel 23. Dessa två rättigheter riskerar att krocka vilket kan resultera i att personer inte får möjlighet att åtnjuta rättigheterna. Jag kommer nedan presentera de båda rättigheterna som de står i *Universal Declaration of Human Rights* och ge förklaringar på de fall då rättigheterna kan vara oförenliga.

I artikel 25 där det redogörs för rätten till står det följande:

Artikel 25.

1. Var och en har rätt till en levnadsstandard tillräcklig för den egna och familjens hälsa och välbefinnande, inklusive mat, kläder, bostad, hälsovård och nödvändiga sociala tjänster samt rätt till trygghet i händelse av arbetslöshet, sjukdom, invaliditet, makas eller makes död, ålderdom eller annan förlust av försörjning under omständigheter utanför hans eller hennes kontroll.

2. Mödrar och barn är berättigade till särskild omvårdnad och hjälp. Alla barn skall åtnjuta samma sociala skydd, vare sig de är födda inom eller utom äktenskapet.²⁸

Detta innebär alltså att alla ska ha rätt till sjukvård samt nödvändiga sociala tjänster vilket innefattat allt från läkarbesök till operationer eller samtal hos psykologer. Artikeln uppmärksammar dessutom att mödrar och barn är av särskild betydelse och att de har rätt till den vård de behöver. Artikeln belyser dessutom att personer som på grund av ålderdom är i behov av trygghet och vård även ska ha tillgång till vård där de specialiserar sig på sjukdomar som är kopplade till ålderdom, vi kan också innefatta eventuell transport som äldre kan behöva för att ta sig dessa mottagningar. Vi kan alltså dra slutsatsen att rätten till vård i artikel 25 innefattar unga som gamla och den vårdformen som varje person behöver för att kunna uppnå en levnadsstandard som är tillräckligt.

I forskningsartikeln *Legal Explanation of the Right to Health* förklarar författaren Tengku Noor Azira Tengku Zainudin et al. vad rätten till hälsa innebär och refererar bland annat till artikel 25 i UDHR. Deras förklaring på rättigheten är att rätten till hälsa

²⁸ Universal Declaration of Human Rights, UN Doc. A/RES/217 (III), 10 December 1948. Art.25

är mycket viktig att skydda då den också är kopplad till rätten till liv vilket är en mycket viktig rättighet för att alla rättigheter ska kunna bli uppfyllda.²⁹ De beskriver också rättigheten som något som måste inkludera alla människor och att alla ska ha rätt till den vård man behöver samt måste vården vara rättvis och jämlik.³⁰

Vi har ytterligare en rättighet i deklarationen som riktar sig mot möjligheten att delta i fackföreningar och där står det följande:

Artikel 23.

- 1. Var och en har rätt till arbete, fritt val av sysselsättning, rättvisa och tillfredsställande arbetsförhållanden samt till skydd mot arbetslöshet.*
- 2. Var och en har utan diskriminering rätt till lika lön för lika arbete.*
- 3. Var och en som arbetar har rätt till en rättvis och tillfredsställande ersättning som ger honom eller henne och hans eller hennes familj en människovärdig tillvaro och som vid behov kan kompletteras med andra medel för socialt skydd.*
- 4. Var och en har rätt att bilda och ansluta sig till fackföreningar för att värna sina intressen.³¹*

Artikel 23 riktar sig mer mot arbetslivet och vilka rättigheter människor har i val av arbete samt arbetsmiljön. Artikeln försvarar rättigheten att arbeta under bra arbetsförhållanden som kan vara en lön som sträcker sig över minimilönen samt kan sägas motsvara det arbete som görs. Det kan dessutom beröra arbetstider och den möjlighet till vila som ska finnas samt mängden raster som ska finnas under arbetsdagen. Relationer med kollegor och det sociala klimatet och också viktigt för att rättigheten till ett tillfredsställande arbetsförhållande ska vara uppfyllt. När personal på arbetsplatser blir missnöjda med sina arbetsförhållande och vill omförhandla sina kollektivavtal tar många hjälp av den fackförening man är medlem i vilket också står som en av rättigheterna. Detta innebär att personal kan vända sig till fackföreningar för hjälp i form av rådgivning eller

²⁹ Tengku, Noor, Azira, Tengku, Zainudin. Legal Exploration of Right to Health. *Pertanika Journal of Social Sciences & Humanities*. s.229

³⁰ Ibid s.225

³¹ Universal Declaration of Human Rights, UN Doc. A/RES/217 (III), 10 December 1948. Art 23

stöttning vid strejk. Vid en strejk får de som är medlemmar i unionen eller ett fackförbund ersättning för den lön som går förlorad vilket fungerar som en säkerhet för att personal ska kunna ändra sina arbetsförhållande utan att behöva riskera sin ekonomi.

Martin Sheinin skriver i sin vetenskapliga artikel *Våra mänskliga rättigheter* om rätten att delta i fackföreningar som också brukar gå under namnet rätten till arbete. Sheinin förklarar vidare att artikel 23 innebär att vi har rätt att bilda samt delta och vara aktiva i föreningar för att leva ut våra sociala, kulturella och ekonomiska rättigheter. Han redogör också för att det finns en frihetsdimension såsom att artikeln också menar att alla har rätt att välja profession och vilken fackförening som man vill vara en del av, utifrån att det passar yrket, så redogör artiklarna för de skyldigheter som staten har. Detta kan vara att exempelvis göra det möjligt enligt landets lagar att delta och vara aktiv i fackföreningar.³²

Det är också viktigt att nämna ytterligare en artikel från UDHR som Sheinin beskriver har en koppling till artikel 23.³³ I artikel *Våra mänskliga rättigheter* förklarar han att föreningsfriheten som är märkt som artikel 20 behandlar rätten att bilda samt ansluta sig till och gå ur föreningar. Detta innebär dessutom att alla har friheten om att välja om man vill tillhöra en förening eller inte, här räknas också fackföreningar. som också att rätten att bilda fackföreningar och vara delaktig i dom kan ses som en del av föreningsfriheten. Precis som Sheinin poängterar så är både rätten att bilda fackföreningar (artikel 23) och föreningsrätten (artikel 20) av stor betydelse för de sociala, kulturella och ekonomiska rättigheterna.³⁴ I undersökningen fokuserar jag på artikel 23 och artikel 25 och kommer alltså inte inkludera föreningsfriheten. Trots att det är viktigt att vara medveten om kopplingen mellan rätten till arbete och föreningsrätten så behandlar rätten till arbete specifikt rätten till att delta i fackföreningar medan föreningsrätten gäller alla föreningar och sammanslutningar.

Artikel 23 och artikel 25 kan sägas vara två rättigheter som till en viss del inte är förenliga eftersom båda rättigheterna inte kan vara uppfyllda utan att begränsa den andra. De

³² Grimheden, Jonas, Sheinin, Martin. *Våra mänskliga rättigheter*. s.23

³³ Universal Declaration of Human Rights, UN Doc. A/RES/217 (III), 10 December 1948. art 20

³⁴ Grimheden, Jonas, Sheinin, Martin. *Våra mänskliga rättigheter* s. 28-29

mänskliga rättigheterna är inte absoluta vilket kan innebära att de behöver begränsas eller balanseras under vissa omständigheter. Det kan vara för att ge plats åt eller säkra andra rättigheter. Detta betyder dessutom att vid tillfällen då rättigheter begränsas är det rättfärdigade och ingen person behöver stå till svars. När vårdpersonal är missnöjda med exempelvis löner och bestämmer att gå ut i strejk för att förhandla till sig ett bättre kollektivavtal skulle det leda till att det kommer saknas sjukvårdpersonal. Om en person inte kan få vård på grund av att det inte finns tillräckligt med personal så kan rättigheten till vård inte uppfyllas och därmed kränks den rättigheten. Om vi utan undantag ska kunna garantera rättigheten till vård innebär det att sjukvårdpersonal inte får vara delaktiga i fackföreningar och inte heller ingå strejk. Om vi tar bort den rättigheten begränsas artikel 23 om att alla ska få vara delaktig i en fackförening. Detta visar på att de två rättigheterna inte kan samspela utan de båda rättigheterna kan behöva balanseras eller begränsas.

För att tolka och analysera mitt resultat har jag använt mig av en teori framtagen av Robert Alexy som heter proportionalitetsprincipen och som Alexy skriver om i artikeln *Constitutional Right and Proportionality*. Teorin om principer bygger på förhållandet mellan principer och regler. Alexy beskriver regler som en norm vilket innebär att man tolkar texter såsom lagtexter exakt som det står. För att en sådan regel ska vara uppfylld krävs det att det som står i exempelvis lagtexten följs, om det som står i lagtexten inte är uppfyllt är alltså regeln inte följd. Principer beskriver han däremot som optimeringskrav som innebär att något ska optimeras utifrån juridiska och faktiska möjligheter. Mänskliga rättigheterna kan ses som principer som ska optimeras utifrån olika möjligheter. Som vi nämnt tidigare kan det finnas situationer där de mänskliga rättigheterna inte kan följas på grund av att det utgör ett hot för andra eller där en person utnyttjat sina rättigheter för att skada andra. Detta innebär alltså att mänskliga rättigheter kan som principer vara mer eller mindre uppfyllda på grund av olika omständigheter. Alexy förklarar vidare att för att på bästa sätt optimera olika principer kan man använda sig av en avvägning för att söka de bästa möjligheterna. Proportionalitetsprincipen kan här an-

vändas för att ställa principerna mot varandra och göra en avvägning hur principerna påverkas av olika alternativ.³⁵ För att koppla hur denna avvägning kan se ut kan vi använda oss av rätten till hälsa och rätten till deltagande i förening. När vi ser på hur en strejk påverkar de olika rättigheterna kan vi avgöra om strejk är ett användbart medel och i så fall när det ska användas.

Inom principen om proportionalitet finns ytterligare tre delprinciper som Alexy beskriver som olika mättningsverktyg och kallas principen om lämplighet, nödvändighet och principen om proportionalitet. Alexy förklarar vidare i artikeln att principen om lämplighet kan ses som ett mättningsinstrument där man kollar på vad olika medel ger för påverkan på principerna. Om ett medel antas för att främja ena principen men inte ger en bra lösning och samtidigt har en dålig inverkan på den andra principen är det inte lämpligt att använda sig av det medlet.³⁶ För att förstå rätten till hälsa och rätten till deltagande i förening som två principer som krockar kan vi använda oss av principen om lämplighet. Om vi antar ett medel som i detta fall blir stridsåtgärd och ser att detta inte hjälper till att optimera rätten till deltagande i förening och samtidigt fastslår att den har en negativ inverkan på rätten till hälsa anses inte stridsåtgärder som lämpligt.

I artikeln *Constitutional Rights and Proportionality* skriver Alexy om den andra principen som handlar om nödvändighet. Denna princip bygger på att för att optimera principerna måste man alltid välja det medel som ger minst negativ påverkan på den andra principen. Detta innebär alltså för att optimera rätten till deltagande i förening ska vi välja det medel som ger minst negativ påverkan på rätten till deltagande i förening.³⁷ Om vi exempelvis vill tillåta stridsåtgärder på arbetsplatser i form av bland annat strejk för att optimera rätten till deltagande i förening men ser att det har en mycket negativ inverkan på rätten till hälsa måste vi välja andra alternativ som är bättre för rätten till hälsa.

³⁵ Alexy, Robert, *Constitutional Right and Proportionality*. *Open Edition Journals*. 2.1 Rules and Principles, a) Optimization Relative to Factual and Legal Possibilities

³⁶ Ibid, b) Suitability

³⁷ Ibid, c) Necessity

Detta leder oss till den sista principen som Alexy presenterar och den kallas proportionalitetsprincipen i snävare form. Denna princip kollar på en avvägning av principerna för att avgöra vika medel som ska användas. Alexy har en viktformel på hur denna avvägning kan räknas men det är inget jag kommer använda i denna undersökning. Inom denna princip används i stället det tankesätt som Alexy presenterar som är följande:

”Ju större graden av bristande tillfredsställelse av, eller skada för, en princip är, desto större måste vara vikten av att tillfredsställa den andra.”³⁸

Detta innebär alltså när vi väljer att använda medel som ger en bristande optimering till en princip måste det vara av större vikt att den andra kan optimeras. Det innebär alltså att genom att begränsa rätten till deltagande i förening och därmed ha en bristande optimering måste det vara av större vikt att rätten till hälsa till fullo kan optimeras. Det är alltså proportionalitetsprincipen som används för att tolka och analysera mitt material och mitt resultat för att förstå hur den svenska modellen fungerar samt om rättigheterna är förenliga.³⁹ I kommande del presenterar jag vilken analysmetod som används för att tillsammans med teorin hitta delar av materialet som är avgörande för att svara på forskningsfrågan.

Genom Alexys proportionalitetsteori går det i analysen att undersöka om det finns möjlighet till avvägningar mellan rätten till hälsa och rätten till deltagande i förening enligt teorin. Om det finns en sådan möjlighet kan vi med hjälp av teorin undersöka vilken rättighet som begränsas och hur de påverkar varandra. Teorin kan dessutom hjälpa till att fastslå om det finns en liknande metod som används idag för att lösa krockar mellan rättigheterna och kan jämföras med teorin.

3.2 Metod

³⁸ Ibid, d) Proportionality in the Narrower Sense

³⁹ Ibid, d) Proportionality in the Narrower Sense

Analysen som görs på texter från vårdförbundet samt Sveriges lagar utifrån Alexys proportionalitetsteori kommer göras i form av en innehållsanalys.

I boken *Textens mening och makt* skriver författarna Kristina Boréus och Sebastian Kohl om innehållsanalys och förklarar hur analysen används för att analysera texter.⁴⁰ I undersökningen analyseras materialet genom en blandning utav en kvalitativ och en kvantitativ innehållsanalys då analysen innehåller element från båda metoder. En innehållsanalys förklaras av Boréus och Kohl som en analys där man delar in texten i mindre delar och kategorier för att sedan kunna se vilka olika delar som bygger upp och är centrala för innehållet.⁴¹

Jag kommer använda mig av ett kodschema när jag genomför analysen och kodningen kommer ske manuellt av mig. I boken *Textens mening och makt* berättar författarna Boréus och Kohl om fördelarna med manuell kodning vilket kan vara att svåra tolkningar och bedömningar kan göras.⁴² Jag ser att en manuell tolkning är det bästa för att svara på min forskningsfråga eftersom en del begrepp som jag kommer ta upp i kodschemat kan skrivas på olika sätt men betyda samma sak och för att inte missa det är ett manuellt kodschema till min fördel.

Boréus och Kohl berättar vidare om hur kodschema kan konstrueras och beskriver det som ett analysinstrument som hjälper till att bestämma vad som är viktigt att notera i materialet. Man kan sedan testa sitt analysinstrument och vid behov ändra om man hittar material som är svårt att tolka.⁴³ När jag konstruerade det kodningschema som används i studien läste jag igenom texterna noggrant många gånger för att få en bra förståelse av texterna och de ämnen de belyser.

Det finns en del kritiska reflexioner som vi kan göra gällande innehållsanalys som författarna också berättar om i boken. De lyfter svårigheterna med att bara utgå från att kvantifiera, alltså att räkna ut vad som sägs och hur många gånger det sägs är inte alltid det

⁴⁰ Boréus, Kristina, Bergström, Göran. *Textens mening och makt*

⁴¹ Ibid s.50–51

⁴² Ibid s.58

⁴³ Ibid s.59–60

viktigaste och kan få konsekvenser om man endast kvantifiera olika begrepp i texterna.⁴⁴ I denna undersökning används innehållsanalys och kodningschema vars syfte delvis är att fastställa hur många gånger olika betydelsefulla begrepp används. Däremot är det inte endast kvantifieringen av begreppen som är i fokus utan med hjälp av kodningschemat fastställs också vilken betydelse olika begrepp har för aktören genom att se hur aktören beskriver begreppet. Boréus och Kohl skriver också om svårigheten att få fram det som inte sägs då innehållsanalysen i stället fokuserar på att få fram det som sägs. De menar alltså att det som också kan sägas vara av stor vikt för undersökningen men som inte exemplifieras i material inte kommer med i analysen eller i resultatet.⁴⁵ Detta skulle kunna innebära att det finns meningsbärande stycken i mitt material som inte skrivs ut och därför räknas detta inte med. Ytterligare kritik mot analysmetoden är att texterna inte får tala och att de som finns gömt i texten inte plockas upp av metoden. Då man med kodschemat endast plockar ut det som forskaren är intresserad av att undersöka finns det risker att resterande material inte plockas upp trots att det står med i texten.⁴⁶ Brister i min undersökning kan alltså vara att kodningschemat bara är ute efter förutbestämda begrepp eller att en del materialet väljs bort och kan komma att påverka undersökningens resultat.

Jag började med att läsa alla texterna väldigt noggrant för att sedan hitta olika teman och kategorier i texterna. Jag kommer även använda mig av en tabell så jag får en bra översikt över vad jag hittar i texterna men också vilka teman det är jag letar efter. Därefter läser jag igenom texterna tills jag hittar de teman eller kategorierna och försöker att avläsa vad som nämns om varje tema och hur det framställs i texten och vad texten verkar ha för ståndpunkt till de olika kategorierna.

För att undersöka huruvida de två rättigheterna är förenliga utifrån den svenska modellen har jag använt mig av ett kodningschema för att undersöka vad de olika aktörerna har för ståndpunkter samt för att hitta de delar av materialet som är centralt för min forskningsfråga.

⁴⁴ Ibid s.79

⁴⁵ Ibid s.79–80

⁴⁶ Ibid t s.80

Jag har strukturerat upp mitt kodningschema genom att välja ut teman som jag ska leta efter i texten. De två teman som jag har valt och som har varit gemensamt för allt material är ”rätten till delaktighet i fackförening” och ”rätten till hälsa”. Anledningen till att jag har valt just dessa teman är för att jag vill undersöka hur aktörerna ser på dessa rättigheter samt hur de beskriver sitt arbete kring rättigheterna. De övergripande valet av tema bidrar också till att jag letar efter samma mönster och stycken i texterna där de skriver om ämnet. Eftersom syftet med studien är att undersöka om rätten till hälsa och rätten till deltagande i fackförening är förenliga är det därför mycket viktigt att dessa begrepp är i fokus i kodningschemat. Det förekommer dock i texterna att aktörerna skriver om rättigheterna och deras syn på ämnet utan att använda sig av de orden och därför har jag också valt underkategorier som är anpassade utifrån varje text. Detta har jag dels gjort för att formaliteten på texterna är olika, dels för att det finns olika målgrupper för texterna som innebär att språket är också anpassat och därför förkommer stora skillnader i språkanvändningen trots att aktörerna syftar på det som mina valda teman också syftar på. Jag har också valt dessa underkategorier eftersom materialet kommer från två olika aktörer vilket också innebär att syftet bakom texten och processerna ser olika ut när texterna har producerats. För att komma fram till de bästa underkategorierna har jag gått igenom material noggrant samt läst igenom det tills jag känner att jag har en god förståelse för materialet. Jag har dessutom läst mycket om aktörerna så jag har god förståelse om diskursen samt den bakgrundsinformation som är viktig för att förstå aktörernas arbete.

Ytterligare en anledning bakom valet av teman och underkategorierna är att jag vill undersöka om det går att använda sig av proportionalitetsprincipen för att lösa dilemmat när rättigheter krockar. Det är också av stort intresse att undersöka om principen redan används och vilken effekt detta ger. De underkategorierna jag har valt har hjälpt att urskilja de styckena i materialet där aktörernas ställningstagande till en sådan princip är synliga. Det är också genom dessa underkategorier som man kan göra en avvägning som proportionalitetsprincipen grundar sig på. För att förstå aktörernas arbete gällande rättigheterna kan vi använda det för avvägningarna i teorin. När vi får fram exempelvis vårdförbundets syn på mänskliga rättigheter eller fackliga organisationer förstå vi vad de båda rättigheterna innebär och vad olika begränsningar av dom kan resultera i.

Till det första materialet skrivet av vårdförbundet har jag valt följande underkategorier:

- Mänskliga rättigheter
- Hälsa
- Tillgång
- Möjlighet
- Facklig organisation
- Den svenska modellen
- Delaktighet
- Gemensamhet
- Arbetsmarknad
- Arbetsorganisationer
- Fredsplikt
- Konfliktåtgärder

Till det andra materialet producerat av staten som innefattar lagar har jag valt dessa underkategorier:

- Sjukvård
- Hälsa
- Ansvar
- Skyldigheter
- Föreningsrätt
- Arbetsgivarorganisationer
- Arbetstagarorganisationer
- Stridsåtgärd
- Fredsplikt

Jag har sedan plockat ut stycken och meningar där dessa teman eller underkategorierna nämns. Vid en del tillfällen har dessa underkategorier varit med i materialet men jag har valt att inte använda det i kodningschemat då ordet nämns för att beskriva något annat

och säger inte något om aktörernas ställningstagande. Jag har gjort detta kontinuerligt i båda texterna eftersom resultatet ska bli så korrekt som möjligt genom att inte blanda in för mycket material eller utomstående ställningstagande som inte påverkar de åsikter som aktörerna redan uttryckt.

4 Undersökning/analys

För att besvara min forskningsfråga om rätten till hälsa och rätten till deltagande i fackförening är förenliga utifrån den svenska modellen har jag valt följande texter från Vårdförbundet:

*Rätten till hälsa lämnar ingen utanför*⁴⁷

*Vilka vi är och vårt uppdrag*⁴⁸

*Konfliktåtgärder och strejk*⁴⁹

Materialet består också av några av Sveriges lagar som behandlar rätten till vård och rätten till deltagande i fackförening, dessa texter är följande:

*Hälso- och sjukvårdslag (2017:30)*⁵⁰

*Lag (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet*⁵¹

Teorin som används är Robert Alexys teori om proportionalitetsprincipen som bygger på att mänskliga rättigheter kan ses som principer som alltid ska optimeras utifrån juridiska och faktiska möjligheter. För att bestämma hur rättigheterna ska optimeras på bästa sätt är proportionalitetsprincipen en princip som kan användas för att göra en avvägning. Teorin bygger på tre delprinciper som undersöker lämplighet, nödvändighet och proportionalitet i snävare form. Utifrån dessa delprinciper kan en avvägning göras för att uppnå högsta

⁴⁷ Vårdförbundet. Rätten till hälsa lämnar ingen utanför – Vårdförbundets idé om ett hållbart samhälle. *Vårdförbundet*

⁴⁸ Vårdförbundet. Vilka vi är och vårt uppdrag. *Vårdförbundet*.

⁴⁹ Vårdförbundet. Konfliktåtgärder och strejk. *Vårdförbundet*.

⁵⁰ Alexy, Robert. Constitutional Right and Proportionality. *Open Edition Journals*

⁵¹ SFS-nummer: 1976:580, *Lag om medbestämmande i arbetslivet*

möjliga optimering. Det är utifrån denna teori som materialet samlats in och tolkats.

Metoden som har använts är innehållsanalys och därmed ett kodningschema. Syftet med kodningschemat är att samla information från materialet som är av stor vikt för att svara på forskningsfråga. Här har viktiga begrepp valts ut för att sedan hitta meningar och stycken där dessa begrepp är framträdande i materialet. Sedan har det gjorts en sammanställning av de meningsbärande meningarna som valts ut för att slutligen kunna tolkas med hjälp av teorin för att nå fram till en slutsats.

Kodningschemat finns som en bifogad fil i avsnittet ”Bilaga”.

Utifrån det kodningschema som gjorts går det att få fram aktörernas ställningstagande gällande rätten till hälsa och rätten till deltagande i förening. När vi sammanställer kodningschemat kan vi utläsa hur vårdförbundet ser på rättigheterna och vilket fokus de har. Det går också att genom kodningen få fram hur lagarna reglerar rättigheterna. I kommande stycke presenteras information från Vårdförbundet och från de lagar nämnda ovan samt hur de förhåller sig till den svenska modellen.

4.1 Vad säger Vårdförbundet?

4.1.1 Rätten till hälsa

Vårdförbundet erkänner att rätten till hälsa är en mänsklig rättighet när de exempelvis skriver att

”Rätten till hälsa är fundamental för att människor ska kunna leva det liv de vill leva. Det är en av de mänskliga rättigheter som FN:s medlemsländer enats om”.⁵²

⁵² Vårdförbundet. Rätten till hälsa lämnar ingen utanför - Vårdförbundets idé om ett hållbart samhälle. *Vårdförbundet*

De skriver vidare om att det i deras yrke ingår att bidra till att säkerställa att det finns möjlighet till god hälsa och livskvalité för alla. Vårdförbundet visar alltså här att de ser sitt yrke som viktigt i arbetet när det kommer till att erbjuda alla möjligheten till god hälsa samtidigt. Förbundet beskriver ytterligare att det är av stor vikt att de olika professionerna lever enligt de värderingar som de enats om att följa och i anslutning med de mänskliga rättigheterna. De diskuterar alltså att rätten till hälsa är central samtidigt som de ser och erkänner sin egen koppling och inverkan på rättigheten. Vårdförbundet uttrycker också vikten av att alla ska ha tillgång till god hälsa och sjukvård även fanns det olika förutsättningar och behov men att rättigheten tillhör alla.⁵³ Sammanfattningsvis visar vårdförbundet att de arbetar mycket med att respektera de mänskliga rättigheterna och vill att alla ska åtnjuta rättigheterna. De ser också sig själva som en stor del i det arbetet och förstår hur de kan vara med att påverka.

4.1.2 Rätten till deltagande i fackförening

I nästa del av kodningschemat undersöktes Vårdförbundets ställningstagande kring rätten till deltagande i fackföreningar och deras inställning till olika fackliga organisationer. Utifrån schemat går det att utläsa att förbundet ser mycket positivt på föreningar. De nämner också att föreningar främjar demokratisk delaktighet och gemensamt ansvarstagande. De tycker också att föreningar är bra eftersom det ökar möjligheterna att kunna påverka och för att göra sitt arbete och ens arbetsmiljö bättre.⁵⁴ De lägger alltså stor vikt vid den rättigheten och erkänner att den har viktiga funktioner.

Fredsplikt och strejk finns med som några av underkategorierna i kodningen och där skriver Vårdförbundet på sin hemsida om när strejk är tillåtet. De diskuterar bland annat fredsplikt vilket innebär att arbetstagare inte kan använda sig av konfliktåtgärder om det finns ett gällande avtal mellan arbetstagare och arbetsgivare. Vårdförbundet berättar att de gånger en medlem i förbundet kan använda sig av exempelvis strejk är bland annat

⁵³ Vårdförbundet. Rätten till hälsa lämnar ingen utanför - Vårdförbundets idé om ett hållbart samhälle.

Vårdförbundet

⁵⁴ Ibid

när avtalsförhandlingarna inte når önskat resultat eller när arbetstagarna vill ha kollektivavtal med arbetsgivaren men som ännu inte gått med på det.⁵⁵

Vi kan här dra slutsatsen att vårdförbundet ser sitt uppdrag och ansvar som mycket viktigt och betydelsefullt. De är väl medvetna och informerar sina medlemmar om vilka regler som gäller vid stridsåtgärder och när fackföreningen tillsammans med sina medlemmar sluter samman.

4.1.3 Den svenska modellen enligt Vårdförbundet

I mitt kodningschema har jag också letat efter svar på hur vårdförbundet ser på den svenska modellen och hur de definierar sin egen roll som en av de tre aktörerna. De nämner endast den svenska modellen en gång och gör inte heller ytterligare kopplingar till den. I slutet av deras text skriver vårdförbundet att de är stolta medskapare i den svenska modellen och att de som aktör är med och främjar samhällsutvecklingen.⁵⁶

4.2 Vad staten säger

4.2.1 Rätten till vård

Kodningschemat har också använts för att hitta meningsbärande material gällande vad staten säger om rätten till hälsa. Staten ser hälso- och sjukvården som något som ska finnas till för alla på lika villkor. De skriver också att de är regionernas ansvar att se till att alla bosatta i inom regionen ska ha tillgång till sjukvård men att det övergripande

⁵⁵ Vårdförbundet. Konfliktåtgärder och strejk. *Vårdförbundet*

⁵⁶ Vårdförbundet. Rätten till hälsa lämnar ingen utanför - Vårdförbundets idé om ett hållbart samhälle. *Vårdförbundet*

målet ska vara att regionen ska sträva mot god hälsa för hela befolkningen.⁵⁷ Det finns dessutom lagar som löser de frågor där det råder osäkerhet kring vilka regioner som bär ansvaret. Utifrån kodningsformatet kan vi också utläsa att alla har rätt till vård även om de som söker vård är bosatta i en annan region. Vid behov av en nationell högspecialiserad vård och där regionerna har en överenskommelse ska också andra regioner erbjuda den vården som behövs.⁵⁸ Vi kan också med hjälp av kodningsformatet förstå och klargöra statens ståndpunkt kring vad lagen om vårdgaranti innebär. Sammanfattningsvis innebär vårdgarantin att personer ska vara garanterade en viss typ av vård då de söker vård i regioner där de är hemmahörande.⁵⁹ Utifrån kodningsformatet går det att fastställa att det finns mycket lagar som behandlar rätten till vård och vars syfte är att säkerställa att alla får den vård de behöver.

4.2.2 Rätten till deltagande i fackförening

I kodningsformatet finns också material kring av staten anser om rätten till deltagande i fackförening. Utifrån kodningsformatet går det att fastslå att staten ser föreningsrätten som en rättighet för både arbetsgivare och arbetstagare att delta och vara medlemmar i olika organisationer.⁶⁰ De fortsätter med att beskriva de omständigheter där rättigheten får kränkas vilket är när en annan part kommer till skada. Staten är också tydlig med att organisationerna bär ett visst ansvar över sina medlemmar gentemot den andra organisationen när de utnyttjar sina rättigheter.⁶¹ Staten lyfter också fredsplikten som innebär att arbetstagare som är bundna av kollektiv inte får använda sig av. Vid tillfällen då det finns ett kollektivt avtal mellan arbetsgivare och arbetstagare får det inte genomföras stridsåtgärder gällande frågor som regleras i avtalet. Lagarna som staten beslutat om menar också att fackliga organisationer inte får genomföra och pådriva stridsåtgärder

⁵⁷ SFS-nummer: 2017:30, *Hälso- och sjukvårdslag*

⁵⁸ Ibid

⁵⁹ Ibid

⁶⁰ SFS-nummer: 1976:580, *Lag om medbestämmande i arbetslivet*

⁶¹ Ibid

som inte är rättfärdigade.⁶² Avslutningsvis visar staten att rätten till deltagande i fackförening är viktigt för både arbetstagare och arbetsgivare men det finns också mycket bestämmelser som avgör hur fackföreningar får använda sig av stridsåtgärder.

⁶² Ibid

5 Resultat och analys

5.1 Resultat

Det ståndpunkter och värderingar som är starka hos Vårdförbundet är just rätten till hälsa. De erkänner rätten till hälsa som en mänsklig rättighet och genom att skriva följande på sin hemsida:

”Rätten till hälsa är fundamental för att människor ska kunna leva det liv de vill leva. Det är en av de mänskliga rättigheter som FN:s medlemsländer enats om.”⁶³

Värderingarna som ska delas av personalen på arbetsplatsen ska gå hand i hand med de mänskliga rättigheterna. De yrkesetiska koderna som ska följas visar också den kraft som förbundet och dess medlemmar lägger på att rätten till hälsa ska uppfyllas. Vårdförbundet bevisar alltså att rätten till hälsa väger mycket tungt när de beskriver hur rättigheten alltid ska uppfyllas.⁶⁴

Vårdförbundet beskriver också rättigheten att delta i fackföreningar och hur regleringen för att använda sig av stridsåtgärder ser ut men förbundet beskriver inte denna rättighet med samma tyngd som rätten till hälsa. Trots att de uttrycker att de ser positivt på fackföreningar är denna rättighet inte i fokus såsom rätten till hälsa är. Även fast de visar att de ser sin plats i den svenska modellen som viktig gör de inga ytterligare förklaringar på hur de ska utnyttja

⁶³ Vårdförbundet. Rätten till hälsa lämnar ingen utanför - Vårdförbundets idé om ett hållbart samhälle. *Vårdförbundet*

⁶⁴ Ibid

rättigheten för att använda sig av olika stridsåtgärder för att få ut maximalt av modellen. Det som Vårdförbundet skriver om den svenska modellen lyder:

”Vi är stolta medskapare i den svenska modellen som främjat samhällsutvecklingen över tid och som bygger på solidaritet mellan människor.”⁶⁵

Vid de tillfällen de diskuterar bland annat strejk lyfter de också fredsplikten och lägger stor vikt vid den. De är noggranna med att förklara under vissa omständigheter deras rättighet att använda sig av stridsåtgärder inte gäller.⁶⁶ Slutsatsen blir alltså att rätten till hälsa är i stort fokus för förbundet och dess medlemmar och samtidigt som de utnyttjar sin rättighet att vara med i en fackförening är pådrivandet av att ställa krav på arbetsgivare och ta till stridsåtgärder inte lika kraftigt som pådrivandet som rätten till hälsa.

Ser vi till vad staten anser finns det mycket lagar och regleringar för hur vem som har skyldigheten att garantera rätten till vård och vilka de är som har den rättigheten. De uttrycker bland annat att rätten ska finnas för alla och är tydliga med att regionerna i landet har en del skyldigheten när det kommer till att erbjuda vård. Lagarna är dessutom skrivna för att lösa en del frågor när rätten till vård kan vara otydlig som när man söker vård hos en annan region där man är skriven och vilken vård som ingår i vårdgarantin. Sammanfattningsvis är staten mån om att vård ska erbjudas åt alla samt att det är viktigt att ansvarsbärande aktörer tar sitt ansvar för att garantera rätten till vård.⁶⁷

Det staten säger om rätten till deltagande är att rätten att delta i föreningar är en rättighet när de säger:

⁶⁵ Vårdförbundet. Rätten till hälsa lämnar ingen utanför - Vårdförbundets idé om ett hållbart samhälle. *Vårdförbundet*

⁶⁶ Vårdförbundet. Konfliktåtgärder och strejk. *Vårdförbundet*

⁶⁷ SFS-nummer: 2017:30, *Hälso- och sjukvårdslag*

”7 § Med föreningsrätt avses rätt för arbetsgivare och arbetstagare att tillhöra arbetsgivar- eller arbetstagarorganisation, att utnyttja medlemskapet och att verka för organisationen eller för att sådan bildas.”⁶⁸

De beskriver också vissa omständigheter där rättigheten får kränkas om den används felaktigt och en annan part kommer till skada. Lagarna som styr medbestämmande rätten på arbetslivet reglerar också den fredsplikt som råder på arbetet. Staten beskriver här under vilka omständigheter stridsåtgärder inte får användas som till exempel när det finns gällande kollektivavtal. Staten beskriver också att organisationerna har ett ansvar att stoppa de medlemmar som använder sig av stridsåtgärder då de går emot lagen. Avslutningsvis märker vi att staten är positiv till rättigheten att delta i fackföreningar men att användandet av stridsåtgärder måste begränsas.

Genom de lagar som staten fastställt kan vi se att de båda rättigheterna är viktiga och ska skyddas men att rätten till hälsa inte har lika mycket regleringar som rätten till deltagande i förening. Rätten till hälsa innehåller inga omständigheter då någon kan nekas vård eller där rätten får kränkas till skillnad för rätten till deltagande i förening där rättigheten under en del omständigheter från kränkas och där det råder fredsplikt på arbetsplatser och stridsåtgärderna inte får användas enligt lag.⁶⁹

5.2 Fredsplikten som proportionalitetsprincip

Fredsplikten som vi tidigare har presenterat går att jämföra med Robert Alexys teori om proportionalitetsprincipen. Principen handlar som vi nämnt innan om att genom olika avvägningar bedöma vilka medel som ska användas. Principerna kan ses som optimeringskrav vilket innebär att principerna kan komma att påverka varandra beroende på till vilken grad de optimeras.⁷⁰

⁶⁸ SFS-nummer: 1976:580, *Lag om medbestämmande i arbetslivet*

⁶⁹ *Ibid*

⁷⁰ Alexy, Robert. *Constitutional Rights and Proportionality*. *Open Edition Journals*

Det går att se att fredsplikten har kommit till och används utifrån att man har gjort en avvägning likt proportionalitetsprincipen. För att resonera sig fram till fredsplikten gällande hur den ska utformas och när den ska gälla har man gjort överväganden när stridsåtgärder på arbetsplats kan ge för lite optimering. Stridsåtgärder är exempelvis förbjudet när det redan finns gällande avtal vilket innebär att lagen gör det omöjligt för personal att använda sig av stridsåtgärder. Detta regleras då lagen lyder:

”41 § Arbetsgivare och arbetstagare som är bundna av kollektivavtal får inte vidta eller delta i arbetsinställelse (lockout eller strejk), blockad, bojkott eller annan därmed jämförlig stridsåtgärd...”⁷¹

Detta beslut har sannolikt tagits för att man kommit fram till att när det finns ett kollektivavtal så finns det redan villkor som en arbetsgivare och en arbetstagare kommit överens om och då är det inte nödvändigt att fullt optimera rätten till deltagande i förening och rätten till stridsåtgärder. En fredsplikt hindrar inte arbetstagare att vara aktiva eller tillhöra en fackförening. Genom att beskriva på vilket sätt fredsplikten är jämförbar med teorin om proportionalitet genom att se till fredsplikten inom vården.

Den första delprincipen lämplighet avgör alltså lämpligheten av vissa medel som i detta fall blir stridsåtgärder.⁷² Om stridsåtgärder inte används för att i främja medbestämmande i rätten i arbetet och rätten till deltagande i förening men det visar sig att stridsåtgärder har en negativ inverkning på rätten till hälsa. Denna inverkan kan vara att det blir personalbrist och patienter inte har möjlighet till den vård de behöver för att personalen på sjukhusen har gått in i en strejk. Om borttagandet av stridsåtgärder inte skadar rättigheten till deltagande i förening och i stället främjar rätten till hälsa kan man då välja att ta bort stridsåtgärder för att i högre grad realisera de båda rättigheterna. Nästa delprincip är nödvändighet och grundar sig i att för att främja principer såsom rätten till hälsa och rätten till deltagande i förening så ska man alltid

⁷¹ SFS-nummer: 1976:580, *Lag om medbestämmande i arbetslivet*

⁷² Alexy, Robert. Constitutional Rights and Proportionality. *Open Edition Journals*

välja det som ger minst negativ påverkan på den andra principen.⁷³ Detta innebär alltså att fredsplikten ses som det bästa alternativet för att optimera rättigheterna för föreningar utan att ge negativa konsekvenser på rätten till hälsa. Ett annat alternativ kan vara att helt ta bort fredsplikten då optimeringen för föreningarna är näst intill obegränsad men rätten till hälsa kan få mycket stor skada och principen optimeras inte alls. På detta sätt finns det begränsningar för när stridsåtgärderna för användas men rätten till deltagande i förening är fortfarande en princip som har en hög optimering samtidigt som rätten till hälsa också kan optimeras.

Den sista delprincipen är principen om proportionalitet men i snävare form som bygger på en balansering mellan principer. Inom denna delprincip ser man till hur viktig tillfredsställelsen av principerna är.⁷⁴ Här kan vi tänka oss att en bedömning gjorts där man ser till desto mindre optimering man gör av en princip måste optimeringen av den andra principen väga mer. Begränsningen man gör på möjligheterna till stridsåtgärder genom fredsplikten är möjliga eftersom tillfredsställelsen av rätten till hälsa ses som viktigare. Om tillfredsställelsen av stridsåtgärder hade varit högre och man tagit bort fredsplikten kunde en begränsning av rätten till hälsa få stora konsekvenser. Sammanfattningsvis väger tillfredsställelsen av rätten till hälsa mer än tillfredsställelsen av deltagande i förening och användandet av stridsåtgärder.

Utifrån jämförelsen av fredsplikten och proportionalitetsprincipen bestående av de tre delprinciperna förstår vi fredspliktens roll. Fredsplikten går att jämföra med proportionalitetsprincipen för att fastställa hur rättigheterna kan optimeras. Däremot hindrar inte fredsplikten rättigheterna från att krocka med varandra och är därför inte tillräcklig för att lösa problemet

⁷³ Ibid

⁷⁴ Ibid

5.3 Diskussion

Med detta sagt om fredspliktens funktion som följer samma mönster som proportionalitetsprincipen och de två rättigheternas möjlighet att balanseras så krockar ändå rättigheterna med varandra. Även fast vi kan fastställa att den svenska modellen kan möjliggöra en balansering mellan rätten till hälsa och rätten till deltagande i kan det vara värt att fundera över hur länge till den svenska modellen lyckas lösa dessa konflikter. Trots att fredsplikten kan stoppa många strejker behöver det inte betyda att det inte kommer förekomma några strejker alls. Det kan vara ett bra tillfälle att fundera om den svenska modellen behöver reformeras för att rätten till hälsa och rätten till deltagande i förening inte ska krocka i framtiden och medföra stora konsekvenser.

Forskarna Nils Karlsson och Henrik Lindberg skrev också i sin artikel att en av slutsatserna de kunde komma fram till var att de ser ett behov av en reformering av den svenska modellen.⁷⁵ Även om deras studie grundar sig på en studie gjord på byggbranschen och att denna studie riktar sig mot strejk bland vårdpersonal så sker den utvecklingen av samhället som Karlsson och Lindberg syftar på i hela samhället. De krav som ställdes på arbetsmiljön när den svenska modellen först uppstod skiljer sig åt från de som ställs idag och kan vara ett skäl till att den svenska modellen inte kommer vara lika tillförlitlig som den har varit fram till idag.

Studien som genomfördes av Craig B. Garner visar att även länder som inte följer den modellen som vi gör ställs också inför detta dilemma. Garner drar också slutsatsen utifrån sin studie att det inte bara är personal inom vården som kan börja strejka utan även andra yrken såsom poliser eller brandmän som samhället är mycket beroende av kan också börja strejka.⁷⁶ Detta kan ytterligare ses som ett skäl till att pröva den svenska modellen för att försöka

⁷⁵ Grimheden, Jonas, Sheinin, Martin. Våra mänskliga rättigheter.

⁷⁶ Garner, Craig B. The right to strike vs. The right to care

fastställa vilka problem som kan uppstå i framtiden på arbetsplatser för att göra modellen mer hållbar i framtiden.

Vi har tidigare kommit fram till att fredsplikten på arbetsplatser utgör en väldigt viktig funktion och kan säkerställa att viktiga funktioner såsom sjukhus fungerar som de ska. Även om det är mycket viktigt med dessa funktioner är det också viktigt att undvika att rätten till deltagande i fackförening inte begränsas allt för hårt. Forskaren Imran Naeem Abbasi visar på detta i sin studie där han berättar hur vårdpersonal som strejkat för att protestera mot bland annat dåliga löner och dålig arbetsmiljö vilket resulterade i att en del av de som deltog i den fredsamma strejken blev torterade och arresterade. Exemplet som Abbasi använder i sin studie är ett scenario som vi behöver vara mycket måna om att undvika.⁷⁷

Samtidigt som det går att se att en reformering av den svenska modellen kan behöva göras inom en snar framtid är det däremot viktigt att förstå att modellen kan ha varit en väldigt bra lösning under en lång tid. Även fast rätten till hälsa och rätten till deltagande i förening är två rättigheter som kan vara svåra att få förenliga med varandra har den svenska modellen lyckats med att hålla rättigheterna så pass uppfyllda att det inte uppkommit för många kriser som inte gått att lösa.

I detta diskussionsavsnitt är det passande att också resonera kring hur aktörerna framställer rättigheterna. Båda aktörerna har långa resonemang och ett bra beskrivande av rättigheterna samt hur de arbetar för hur rättigheterna ska uppfyllas. Däremot finns det en risk att de ger en för bra bild om rättigheterna som i verkligheten inte stämmer. Utifrån undersökningen som gjorts förstår vi att rättigheterna krockar med varandra men detta är inget som aktörerna belyser eller diskuterar. Detta kan leda till att det skapas en falsk bild av aktörerna och den svenska modellen där det för utomstående verkar som

⁷⁷ Abbasi Naeem, Imran. Protect of doctors: a basic human right or an ethical dilemma. *BMC Medical Ethics*

att rättigheterna inte kan krocka. Om aktörerna medvetet har beskrivit rättigheterna utan att vara medvetna om hur de påverkar varandra är svårt att svara på. Det går dock att fastställa att det kan leda till negativa konsekvenser när stora problem inte synliggörs.

Avslutningsvis finns det många bra egenskaper hos den svenska modellen som möjliggör för en balansering av rätten till hälsa och rätten till deltagande i fackförening. Fredsplikten har haft en viktig funktion inom modellen men detta innebär inte att strejka inte komma att förekomma. Detta visar på att den svenska modellen kan vara i behov av en reformering för att möta framtida utmaningar.

6 Sammanfattning

Utifrån undersökningen går det att dra slutsatsen att rätten till hälsa och rätten till deltagande i förening är förenliga utifrån den svenska modellen. Både vårdförbundet och staten anser att rättigheterna är mycket viktiga och därför finns det många lagar och regleringar för att skydda rättigheterna. Vårdförbundet har en tydlig förklaring på hur det inom deras professioner är mycket viktigt att rättigheten uppfylls och de förstår sin egen roll i att säkerställa det. Förbundet skriver också mycket om deras uppgifter som en facklig organisation och hur deras arbete ser ut med att stötta sina medlemmar och förhandla med arbetsgivare. Lagar som är framtagna av staten är också framtagna för att skydda rätten till hälsa då det även i lagarna framkommer vem som har skyldigheten att säkerställa att rättigheten uppfylls. Det finns även i lagarna regelverk för hur rättigheten till deltagande i förening ska uppfyllas och när stridsåtgärder får användas. Trots att det finns en stor respekt för rätten till deltagande i förening finns det mer lagar och bestämmelser för att uppfylla rätten till hälsa medan det finns fler lagar i vilka fall rätten till deltagande i förening begränsas. Fredsplikten som gör det omöjligt för arbetstagare att använda sig av stridsåtgärder när det finns gällande kollektivavtal är ett exempel på de bestämmelser som till viss del begränsar rätten att delta i fackföreningar. Fredsplikten kan sägas fungera som ett sätt att mäta och balansera rättigheterna när krockar med varandra. Plikten innebär att det vid vissa tillfällen är av större vikt att personer som uppsöker vård för den vård de behöver än att vårdpersonal ska gå ut i strejk. Vid en balansering av rättigheterna kan fredsplikten tillämpas med hjälp av Robert Alexys teori om proportionalitetsprincipen för att avgöra till vilken grad rättigheterna kan begränsas. Sammanfattningsvis ser vi att den svenska modellen fungerar mycket bra och är med och säkerställer att rättigheterna uppfylls. Den gör det möjligt för arbetsgivare och arbetstagare att komma överens om bra avtal men att det även kan finnas behov av en reformering av den svenska modellen för att möta framtida utmaningar.

Referenser

Webbsidor:

Arbetsmiljöverket. *Nationell tillsyn av överbeläggningar inom akutsjukvården*. Stockholm: Arbetsmiljöverket, 2012, (Hämtad: 2/12–2021) [Nationell tillsyn av överbeläggningar inom akutsjukvården, Rapport 2012:2](#)

Vårdförbundet. *Konfliktåtgärder och strejk*. *Vårdförbundet*. 2021, (Hämtad: 1/12–2021) [Konfliktåtgärder och strejk - Vårdförbundet \(vardforbundet.se\)](#)

Vårdförbundet. *Rätten till hälsa lämnar ingen utanför – Vårdförbundets idé om ett hållbart samhälle*. *Vårdförbundet*. 2019, (Hämtad: 1/12–2021) [Rätten till hälsa lämnar ingen utanför - Vårdförbundets idé om ett hållbart samhälle - Vårdförbundet \(vardforbundet.se\)](#)

Vårdförbundet. *Vilka vi är och vårt uppdrag*. *Vårdförbundet*. 2021, (Hämtad: 1/12–2021) [Vilka vi är och vårt uppdrag - Vårdförbundet \(vardforbundet.se\)](#)

Vetenskapliga artiklar:

Abbasi Naeem, Imran. Protest of doctors: a basic human right or an ethical dilemma. *BMC Med Ethics*. Vol. 15, nr. 24, 2014.

Alexy, Robert. Constitutional Right and Proportionality. *Open edition Journals*. 2014

Garner, Craig B. The right to strike vs. The right to care. 2012

Grimheden, Jonas, Sheinin, Martin. Våra mänskliga rättigheter. 2008. S.

Karlsson Nils, Lindberg Henrik. Den svenska modellen vid vägs ände? *Ekonomisk debatt*, nr. 3. 2009

Tengku Noor Azira Tengku Zainudin, Mohd Zamre Mohd Zahir¹, Ahmad Azam Mohd Shariff , Ramalinggam Rajamanickam, Ong Tze Chin , Zainunnisaa Abd Rahman, Nor Hikma Mohamad Nor, Syafiq Sulaiman, Asiah Bidin , Murshamshul Kamariah Musa

and Kamaliah Salleh Legal Exploration of Right to Health. *Pertanika Journal of Social Sciences & Humanities* Vol. 29, 2021

Traktat:

Universal Declaration of Human Rights, UN Doc. A/RES/217 (III), 10 December 1948.

Lagar:

SFS-nummer: 1976:580. *Lag om medbestämmande i arbetslivet*

SFS-nummer: 2017:30. *Hälso- och sjukvårdslag*

Bilagor

<C:\Users\majal\OneDrive\Skribbord\Kodningschema .pdf>